

*Fra indgangssalme:
Gå da frit enhver til sit og stole på guds gerning
da får vi lyst og lykke til at gøre gavn som gud det vil på allerbedste måde.*

Kirkehøjskolen i Middelfart Provsti

Udfordringer til troen med Kjeld Holm Tidl. Biskop Århus Stift

Harndrup Forsamlingshus d. 28. oktober 2017 kl. 9-12

Uautoriserede støtte-notater fra foredrag udarbejdet af Jens Ferrolld Helbo, Kirkehøjskolen

Indledning: Troen er blevet fascinerende og farlig. Troens maskeringer – diskuterer man i Folketinget. Og i DRTV sendes Herrens Veje. Skaber diskussion – Temaet for årets Kirkehøjskole er: Troens Udfordringer, og temaet indledes med dagens foredrag af Kjeld Holm.

Kjeld Holm:

Jeg er kommet meget her på egnen og har i mange år været ven med Kresten Drejergård, og er kommet meget i Asperup og på Vestfyn.

I foredraget i dag vil jeg komme ind på Teologer, der har præget sidste århundrede og forrige århundrede. Foredraget vil ikke være fag-teologisk, men folkeligt.

I går var jeg til superligafodbold i Århus. AGF – tabte 4-0. Jeg deltager i en lille gruppe, som jeg har været med i gennem mange år. Bagefter spiste vi sammen i VIP-lokale. I anledning af, at jeg skulle herved spurgte jeg dem: ”Hvad siger Luther jer?”

Alle havde set TV –og hørt om reformationsfest.

”Bortset fra det?” (Der var tale om oplyste mennesker)

Teser i Wittenberg.... Osv.

Jeg fik den tanke, at der måske er ved at være Lutherforstoppelse... i år.

De var alle medlemmer af Folkekirken..

Men det, som vi *internt* bygger så umådelig meget på, det har ingen stærk folkelig gennemslagskraft. Så skal man være tættere på – ved kirkegang. Men det er en lillebitte del af befolkningen der har denne kontakt.

Hvad skal man udlede af det?

Man skal i hvert fald IKKE konkludere at så er kristendommen eller folkekirken ved at gå nedem og hjem, men man kan måske konkludere, at:

I et dansk sekulariseret samfund er det sådan, at Kirken fra at være (på Luthers tid) fundament for alt hvad man sagde tænkte og gjorde – er den i dag en niche, der dukker op på forskellig tid i et menneskes liv. Den optræder episodisk eller fragmentarisk.

De der tror, at det første mennesker tænker på, når de vågner er Jesus – de tager fejl!

Kirken har ikke en altomfattende betydning som den havde engang. Sådan var det heller ikke i gamle dage. Troen er der i Fragmenter – og med individuelle virkning...

Kan man gøre noget ved det?

Hvad skal man konkludere?

Det fælles for de teologer jeg vil fortælle om var: Det de fandt i troen, var en reaktion overfor noget af det, de kom ud for deres liv. I landets liv. I folkets liv. En reaktion på en udfordring der kom udefra.

Rudolf Bultmann, 1884-1976

22.6. 1941: Tyske tropper brød gennem grænsen ind til Sovjet med 5 millioner tropper.

Samme dag var der Gudstjeneste i Universitetskirken Marburg. Rudolf Bultmann prædikede. Man har hans prædiken bevaret. Radio og avis var fyldt med dette, at NAZI-Tyskland havde passeret grænsen mod Øst til Sovjetunionen. Den tyske rigskirke (som var nazistisk) ville folde sine hænder og bede om en sejr på østfronten, som de havde bedt om sejre i alle tidligere tider..

Bultmann var ikke nazist. Han havde tilsluttet sig den tyske bekendelseskirke. Troede på at holde kirken adskilt fra den nazistiske statsmagt.

Bultmann siger: Verden er i nød. Det er en ond tid. Det er en verdensomspændende krise. Og hvad kan vi lære? Vi er blevet underligt ufølsomme for vort medmenneske i nød. Den almene nød.

20 millioner russiske borgere omkom i 2. verdenskrig. I Lignelsen om Den Barmhjertige Samaritan ser vi at præsten og levitten går den sårede i grøften forbi. Er det ikke den samme situation vi oplever hver eneste dag: Vi går den sårede i grøften forbi. Vi hjælper ikke vort medmenneske.

Sammenhæng mellem den store nød og den lille. De store teologer reagerer på det, der sker i deres tid. De reagerede overfor det, der sker i verden.

Hvad har kirken at sige? Bultmann sagde: ”Vi skal tage os af det medmenneske der er i nød – både i det nære og globalt.”

Han arbejdede med kirkens sprog, med bibelens måde at formulere det på. Og så kom han til at se på alt det, som Det Ny Testamente (NT) skrev: De overnaturlige ting der skete. Ville det ikke være en ide – at prøve at rense ud i NT – ikke ved at rive sider ud - men ved at tænke på, om beretningerne ikke skal tages helt for pålydende. NT er ikke reportage, det er ikke skrevet af en journalist. Det er NT-som forkyndelse af budskaber. Og det budskaberne bruger er fortællinger.

Det er ikke ”UNDER-beretningerne”, der er det vigtige. Det er de budskaber, der ligger nedenunder dem.

Provst Eriksen, Mols, Tved. Provst Eriksen havde en ven, der var religionshistoriker, som spurgte: ”Det dér med jomfrufødsler har han svært ved at komme til rette med, hvordan vil Eriksen forklare det?” Eriksen svarer: ”Det kan jeg ikke. Jeg er teolog – ikke Gynækolog!”

Pointen: Det, at Gud blev menneske er ingen selvfølgelighed. Det skildres i poetisk sprog – ikke i hverdagsprog. – I det poetiske sprog skildres det på en *uventet* måde – et sprog, der betjener sig af andre billeder end vi er vant til i dagligdagen.

Bultmann tog fat på at rense ud og beskæftigede sig med hvad beretningerne betød: Hvad er meningen...?

”Hvis han går på vandet må han være Guds søn!” Nej: Det vigtige er Guds forhold til mennesker der er truet på deres undergang. Det er pointen: Hvordan forholder han sig til mennesker der er truet.

Bultmanns retning er blev kaldt: AFMYTOLOGISERINGEN!

P.G.Lindhardt tog Bultmanns tanker op i dansk sammenhæng: på Askov Højskole: Han fortæller, at allerede i toget fra Vejen til Fredericia var folk ret ophidsede. Lindhardts foredrag handlede om det evige liv. Det er IKKE DET LIV, der varer ved. Det er ikke noget man kan gå rundt i almindelighed og REGNE MED. At komme i paradys. Det er der ikke belæg for!

Det, der er belæg for, er at de billeder der er, er udtryk for, at mennesket ikke er ladet alene, ej heller i dødens stund. Evighedstroen er en gudstro.

Johannes Ewald: ”Udrust dig helt fra Golgata.” At tro sig i Guds Hånd

Udrust dig, helt fra Golgata, løft højt dit røde skjold!
Thi synd og skræk, du ser det ja, angriber mig med vold.

Udstræk dit glavind i din harm mod dem, som trodser dig!
Nedstyrt dem med en vældig arm fra lyset og fra mig!

Da skal jeg, sikker ved din hånd, ej frygte døden mer,
men ofre dig min frelste ånd på dens nedbrudte ler.

P.G.Lindhardt (1910-1988) blev kaldt: Manden der havde afskaffet det evige liv. 1200 mennesker var forsamlet i Haderslev i Harmonies store sal!

Det blev kaldt: Den rationalistiske tro.

”Lys uden varme er helvedes kval!” (Grundtvig)

Hvad betød det! – Det var opgaven!

Det var en fornuftsmæssig interesse. Vi vil gerne have fornuften med. Det ved man hvis man bare kort tid har været sammen med Konfirmander. Konfirmander er gode til at holde os på fornuftens spor.

Det afgørende for Bultmann er:

En reaktion på det, der sker i verden omkring.

Ragnarok: Hvad har Gudstroen at sige overfor det?

Den banale er at bede om, at dette her må holde op! At sygdommen må gå over. Kristendom (KD) har aldrig været at købslå med Gud. Sådan spiller musikken ikke! – ”Hvis jeg nu gør sådan – lover du så...?”

Hvordan bevarer vi KD? Hvad er det KD har at byde os i dette Ragnarok?

Håbe at vi vil være i stand til at bevare vor menneskelighed overfor dette ragnarok!

Og så kan denne menneskelighed komme til udtryk ved at man hjælper det menneske, der lider på grund af helvedes kvaler. Det er dér hvor Gudstroen er i spil!

Menneskeligheden – det menneskelige lider nederlag.

Hvordan kan vi bevare denne menneskelighed midt i dette ragnarok!

Efter krigen: **Tro og forståelse!** (Glaub und Verstehen)

Tro uden forståelse bliver dæmoni – eller umenneskelighed.

Artikel af Bultmann: Humanisme og Kristendom.

Tragedien om Antigone, som gerne vil begrave sin bror, men ikke får lov – og alligevel gør det.

Antigone insisterer på det og gør det....

Anker Jørgensen: Havde besluttet at det var Kjeld Holm, der skulle stå for bisættelsen. ”Er der noget bestemt du gerne vil have jeg skal sige?” spurgte Kjeld Holm. ”Nej – nej –” svarede Anker, ”og jeg kan heller ikke høre det alligevel.”

POINTEN med Antigone er, at hvis hun ikke værner om sin døde bror, så ødelægger hun sin egen menneskelighed.

Kristendommen har noget med humanisme at gøre.

Nazistisk rædselsregimente. Hvordan kunne det være, at det bærende kulturfolk i Europa skulle blive prisgivet en dæmoni uden sidestykke? Hvordan kunne dette rige kulturfolk (Goethe, Beethoven) give sig hen til det sataniske. Det er gådefuldt udover alle grænser.

I 1918 var de mange teologer, der havde tænkt: Hvordan svarer kirken teologisk på det der skete fra 1914-18 i Skyttegravene.

Og derpå: En ny form for dæmoni voksede frem.

De tyskere, der tog afstand: Det kostede dem livet.

Bog: Thomas Mann Doktor Faustus. 1947. (Mann fik Nobelpris 1928) Flygtede 1933.

Bogen handler om en musiker – om manden der forskriver sin sjæl til djævelen.

Én genial musiker, der for at skabe den mest enestående musik der er skrevet – laver en aftale med musikeren om, at hvis han får hjælp til det, må Djævelen få hans sjæl!

Hovedpersonerne tror sig mødt af djævelen. Når man læser det føler man at Djævelen kommer ind i rummet. Hvis man læser det, kommer man til at fryse. Det er kulens verden, der kommer ind... Den pgl. komponist er syfilitiker.

PAUL TILLICH (1886-1965)

Faderen blev superintendent. Luthersk-preussisk miljø. Fægtere – Mensur-ar. ...

Ved 1. verdenskrig: Tillich melder sig som frivillig og bliver feltpræst på Vestfronten.

Den første ligprædiken over en falden soldat: Denne soldat dør ikke blot for Tysklands sag men også for Guds sag.(!) GOTT MIT UNS var der støbt på tyskernes hjelme.

Opfattelsen bliver overhalet af erfaringer - - helvedet på Vestfronten betød at man helt banalt blev anfægtet på Gudstroen. Tillich: Hvis der er en Gud og han har skabt denne verden – hvorfor kan han så tillade, at det har ændret sig til et helvede??

Kjeld Holm: Personlig beretning - 11.11.1918 begyndte en en farbroder, der havde deltaget i den tyske krig, at begive sig til DK, og nåede hjem i februar, lusebefængt, ho-

stende efter gasangreb. Døde da Kjeld var 20. Han hev altid efter vejret. Astmatisk.
Fik 8 børn – kone havde måske forvekslet det med lidenskab....

Gav det mening med Gud? Hvis ikke:

Hvorfor så have med Gud at gøre?

Hvis det er Guds verden, så giver jeg entrebilletten tilbage (siger Dostojevski)

Det er også Tillichs holdning da han kommer hjem fra krigen. Ingen PTS-behandling.

Farbroderen omtalte det aldrig! Satte Parentes om det. Bedst at glemme det – eller
fortrænge det.

Tillich kommer sig – og påtager sig en opgave som docent ved skiftende tyske universiteter.

Pointen er: Han er teologisk anfægtet. Politisk opvakt i Weimar-republikken: Religiøse socialister!
Svaret på det vi har været ude for er ikke kun en tros gerning men en politisk gerning for at gøre
verden bedre.

Politisk manifest: tænke det almindelige Gudsbegreb

Vi er af den overbevisning af KD – er en erfaring med den GUD, der er hævet over det jordiske og
at denne erfaring er hævet over det jordiske. Vi afviser derfor at sætte lighedstegn mellem KD og en
hvilken som helst samfundsform.

Det inderliggjorte – det enkelte menneske. Gud gør den individuelle henvendelse mulig – uanset
om man er rig eller fattig. Vejen til Gud er altid åben. Vi ved imidlertid også at KD i sig har viljen
til at forme menneskelivet – hvad enten det drejer sig om sandhed, værd eller samfund. – Vi afviser
derfor, at den kun er inderlighed.

Det der fremkommer her er: **Et dynamisk gudsbegreb. Gud er BEVÆGELSE.**

Men: vi må afvise at Gud er én..

Gud er bevægelse...hen mod det gode liv. Der er skrevet bøger – Fantasier – Gud er én, der kan
bevæges, han kan sætte sig selv i bevægelse. Niels Grønkjær: Den nye Gud. Viser at vores Gudsbil-
lede er forkert, hvis vi tror det er et statisk billede. Gud bevæger sig hele tiden i forhold til det, der
er vores liv, vores problemer eller vores glæde.

GUD ER DYNAMIS. Den Gud der rører sig – og bliver rørt. Det anliggende at skabe det gode liv.
Eller gøre det gode liv mulig! TILLICH lagde sig ud med Nazisterne efter Hitlers magtovertagelse i
marts 1933. Han kommer tilbage til Frankfurt en aften, hvor man forretter – bogbrænding –
entartete kunst! ”Nu overgiver jeg Thomas Mann til flammerne...”. Tillich står ved et vindue og

følte at han var tilbage i inkquisitionens i Middelalderen. Heksebrændinger. November 1933 sejler han til New York og ansættes som gæsteprofessor ved Teologisk Uddannelsescenter i N.Y. Derpå Boston Harvard. Dør 1965 i Chicago.

Kjelds Holm har talt med folk, der har kendt ham, mens han var professor.

1940: Tillich bliver amerikansk statsborger. Holder tale i Central Park: ” I´m an american!” – Kennedys taleskriver Ted Sorensen! Var elev af Tillich. Kennedys berømte Berlin-tale: ”Ich bin ein Berliner!” (*måske – måske*).

Tillich foretager rejser til DK – Tyskland -

1936: udgiver første bog på Engelsk 3 år efter ankomsten til USA.

PAUSE

Paul Tillich: 1962 bog – om: Modet til at være til!

Argumentere for det gudsbillede: Gud som DYNAMIS, som bevægelse. Hos Tillich udfolder det sig sådan: Han stiller spørgsmålet: Hvad skal der til for at leve? Hvad er fornødent?

Det behøver man ikke at bekymre sig om – når det går godt.

Vi stiller ikke dét fundamentale spørgsmål når det er en selvfølgelighed.

Ved svær sygdom – ved Tab, når man mister – hvad skal der så til –når livet kan synes meningsløst eller vanskelig håndterbart? Hvad skal der så til?

For Tillich er svaret: Der skal MOD til!

Det mod, der ligger i at man overvinder de vanskeligheder der tårner sig op.

Det mod får vi dagligdagen... Et klap på skulderen. Osv. Hvad så, når der ikke er nogen eller noget, der kan indgive mod? Og du er ved tilværelsens kant?

Martin A. Hansens LØGNEREN (1950): Ved tilværelsen yderste kant ser man , at det er to magter der slås, og der findes intet ingenmandsland.

Der skal MOD PÅ TRODS. Det mod, der kan opstå i den situation, det er GUDS GERNING. Der hvor alt er faldet. Og alle kilder er udtørret. Så er Gud troens kilde. Det er en NICHE i tilværelsen.. Ikke noget med at bruge GUD som moralsk garant – som én der holder øje – en ”ordentlig dreng” (holder hænderne over dynen) = Gud som bogholder - på laveste lønramme.

For Tillich er Gud noget andet: Gud er gud for den mod-løse.

Det er det, der udfolder sig NT – og gennem en fortælling!

Kjeld Holm fortæller en personlig beretning, hvor han begravede en ven – og besøgte ham mindre end 48 timer før han døde... :

Jeg spørger: ”Keder du dig ikke...?”

”Det er så ufattelig kedsommeligt, at skulle dø!”

”Keder du dig? Hvad gør du for at undgå at kede dig? ”

”Jeg genfortæller mit livs historie for mig selv”

”Derigennem forsoner du dig også med livet?”

Han var søn af ”et dumt svin” – igennem fortællingen om sit eget liv forsonede han sig med sit liv.

Mod til at forsoner sig med det liv man har haft og de mennesker man har levet op ad... Det er Gud som bevægelse. Gud, der er der, når man har brug for det. Ikke bogholder – men når man selv bevæger sig – .

Modet til at være til!

Danske teologer:

Johannes Sløk (1916-2001) – Kjeld Holm blev elev af Sløk i 1966

BOG: ”Mennesket er en misforståelse”

1966 som forelæser: 3. marts: Det absurde teater og Jesu Forkyndelse.

Sløk: ”Alt hvad vi oplever i NT er uforudsigeligt!”

Normalt kan man *beregne* hvad der sker.

Det er normalt *determineret*. I Jesu Liv er det uforudsigeligt! – F.eks. at der er fiskere der sidder og bøder garn. Normalt kunne det være, at man fik en snak.... Jesu siger: ”Følg mig” Hans replik og deres reaktion – er uforudsigelig. Absurd. Der er ingen logik i deres reaktionsmønster. Ionesco, Arrabal, Pinter, Beckett og NT.

Det uforudsigelige!

I det liv vil lever med hinanden er det ikke muligt at forudsige det, og overlade det til et regneark. Deri kan ligge en nåde!

Vi bliver ramt af noget, vi ikke kan forudsige. Vi støver rundt – og løbetræner - . Argumentet er, at så bliver man ved med at være sunde. HVIS MAN SÅ ALLIGEVEL IKKE BLIVER RIGTIG GAMMEL: Han gjorde jo alt det rigtige. –

Men overfor denne uforudsigelighed – er det Kristendommens svar at sætte Guds Uforudsigelighed.

Samtale om am. Psykolog Karen Horney – Sløk: Jeg viste hende domkirken i Århus.

Skt. Jørgen og dragen.... På billedet er dragen ved at dø. Dragen har et dragebarn i maven. Det betyder, at det onde altid kommer igen. Ondskaben er så stærk en magt at selv om man tror man har dæmmet den ind – kommer den igen.

Troens vilkår er, at sætte Guds Uberegnelighed overfor det.

SLØK : Angsten for lungekræft er for intet at regne mod at falde i den levende Guds hånd!

(Prisopgave hos Johannes Sløk om Søren Kierkegaard 1968: Kjeld Holm var 22 år gammel!.....(!))

Institut for: Etik og religionsfilosofi....

K.E. LØGSTRUP (1905-1981)

Løgstrup gik af i 1970 som 75 årig (boede ved Hyllested på Syddjurs)

Finn Jacoby: Jeg er glad for at jeg levede i en tid, hvor jeg lærte at rejse mig op for en der er værd at rejse sig op for.

Udfordringen fra det liv vi lever.! Et vilkår som han spekulerede over dag efter dag: Ondskabens tilstedeværelse.

LØGSTRUPS SVAR: Opstand mod tilintetgørelse. Hvad enten det var det enkelte menneske eller ...

Løgstrup begraver på et tidspunkt et barnebarn, og siger: –”Vi er ikke samlet for at fortælle hinanden hvor meningsløst det er – vi kommer her som synligt udtryk for opstandelse – vi satser på, at hermed er det sidste ord ikke sagt.”

Hvis GUD ikke er med her i død og tilintetgørelse – så kan det være det samme.

Dét bliver LIVSMODETs kilde.

PETER KEMP (f. 1937)

Engagementets poetik: Nøglebegrebet hvor han får et Guds billede – er ENGAGEMENT. Hvad er det der gør, at der alligevel skabes et engagement? Hvor det er LIVET om at gøre. Et engagement på LIVETS SIDE.

Det er det, han beskæftiger sig med igen og igen.

Hvad er engagementet:

Dette engagement kan komme til udtryk på mange måder, men grundlæggende – det eksistentielle- kan kun komme til når det er poetisk – kunstnerisk udfoldelse....

Kirken: Engagementet udfolder sig netop kunstnerisk – gennem sange, billeder – det kristne var intet uden dette kunstneriske engagement.

Det er noget andet end det vi siger til hinanden gennem intellektuelle argumenter.

Igennem det forstår vi hvad der menes og hvad der kræves af en som menneske, når livet lykkes eller det gode liv.

Livet var – at jeg var i overensstemmelse med mig selv og det livet kommer an på. Det er ikke en ensopret vej.

Nis Pedersen: det sødmefyldte ved potter - - den kæreste var den der gik itu!

I det poetiske udtryk bliver udtryk en accept af det liv, selv om det der er kærest går itu!

Kjeld Holm: Ny bog udkommer i næste uge: SAMKLANG og MISKLANG

Hvorfor den erindring man har fra sit eget liv kan blive til livsmodets kilde... Sidste afsnit: Guds erindring!

SPØRGSMÅL:

Om natten ligger man og tænker på det, man har levet i alle de år: Om natten tænker jeg på alt det, jeg har gjort forkert. Jeg tænker på vil det blive tilgivet...? Så bliver man endnu mere vågen.

- I GT opsøges folk af engle – som befaler en.
- Sløk: Det kan da godt være.... Men i modsætning til Esajas, så ville jeg stå op og tage en elefantøl ...! Forsoning er noget andet end tilgivelse! Forsoning er at sige: Det skete er sket. Og gjort er gjort.

”Uforudsigelig” er et godt ord: Tro er fast tillid til det man håber – og overbevisning om det, man ikke ser...

- Svært med den sikre og faste tro. Min tro som en boble kan bryde – men din kan holde -. Det vigtigste i livet er andre mennesker, som kan give livsmod. Den sikre tro – duer ikke – så bliver I ualmindelig dårlige præster. I skal kunne stå ved siden af mennesker der tvivler...

Er der en større åbenhed overfor at tale om det metafysiske....? Mads Mikkelsen? Bodil Jørgensen... Har vi her på Vestfyn en særlig forpligtelse overfor K.E.Løgstrup...

- Hvis I vil gøre noget, så brug Kaj Thanning. MENNESKE FØRST... Grundtvig.. Startede Båring Højskole. Original tænker.

Hvis vi satte folk sammen, som var synligt uenige – så ville Thanning være tilfreds...

- Lave et Thanning institut
- Han samlede sten, i bunke, og navngav dem, efter forskellige personer – en bunke, som han pissede på om aftenen...
- Rødvinskonventet: Kaj Thanning, Thorkild Bjørnvig, K.E. Løgstrup, Tage Skov Hansen, Ole Wivel.
- Døden kommer ventet, men er aldrig nogen skuffelse.....(Tage Skov Hansen)
- Bjørnvig bliver låst ude, da han skal skrive: MØRK ER NOVEMBER.

Mørk er november og løvfaldet slut,
vandet begynder at fryse,
lyset fra solen og blomsterne brudt -
da må vort hjerte selv lyse.
Synge vil vi, legen er magt,
mer end beregning, forstand og foragt
værn mod det sorte og tomme.
Om der svæver dødelig dræ
vil vi dog elske - og plante et træ:
frugter kan uspøet komme.

Næste Højskoledag er
LØRDAG 18. NOVEMBER i Middelfart:
Andreas Kamm.
Jens Bacher Mortensen (byrådsmedlem – og arbejdsmarkedsudvalget)
Når verden flytter sig.